

Senator Justynian Karnicki (ok. 1809–1876) i jego kolekcja starożytności

W licznym gronie donatorów Gabinetu Archeologicznego UJ znajduje się również Justynian Karnicki, znany w XIX stuleciu działacz społeczny i miłośnik sztuki, przez całe życie związany z Warszawą¹. Pełnił on funkcję senatora w czasach Królestwa Polskiego, był też członkiem Rady Wychowania oraz aktywnym działaczem Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych. Przypuszczalnie z inicjatywy Karnickiego i jego znacznym staraniem powstało w 1862 roku warszawskie Muzeum Sztuk Pięknych, którego został dyrektorem². Ze względu na pełnioną funkcję poszukiwał odpowiednich eksponatów i dokonywał zakupów na międzynarodowych rynkach oraz w licznych domach aukcyjnych³. Zapewne przy tej okazji gromadził też zabytki z myślą o swym prywatnym zbiorze; najpewniej jednak były to obiekty zakupione okazjnie w trakcie odbywanych podróży, ewentualnie przedmioty zebrane osobiście podczas zwiedzania takich zespołów jak willa Hadriana w Tivoli, co znajduje zresztą częściowe potwierdzenie w zachowanej dokumentacji uniwersyteckiego Gabinetu.

Jak udało się stwierdzić, zabytki z kolekcji Karnickiego wpłynęły do Gabinetu w dwóch partiach. Pierwsza z nich przekazana została w roku 1874 i stanowiła zapewne odzew na ponawiany wówczas wielokrotnie apel Józefa Łepkowskiego. W skład grupy ofiarowanej w 1874 roku wchodziło co najmniej dziesięć zabytków, w tym pięć naczyń, dwa przedmioty brązowe, płaskorzeźba terakotowa, część marmurowej girlandy oraz fragment mozaiki⁴. Mimo pomocy, którą stanowi tzw. stary

¹ Justynian Karnicki urodził się krótko przed r. 1809, zmarł natomiast bezpotomnie 27 stycznia 1876 r. Zob. www.jurzak.pl/gendyna.pl oraz www.teki.bkpan.poznan.pl (niestety, brak jego biogramu w *Polskim słowniku biograficznym*).

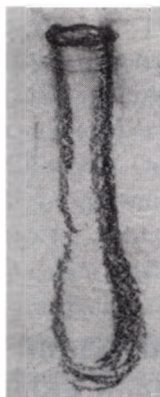
² Muzeum Sztuk Pięknych jest bezpośrednim poprzednikiem warszawskiego Muzeum Narodowego, powołanego w 1915 r.

³ www.mnw.art.pl/Historia/historiagl.html.

⁴ Zabytki ofiarowane w r. 1874 przez Karnickiego wymienia C. Z. Gałczyńska, *Historia zbioru zabytków archeologicznych w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Meander” 19, 1964, s. 457.

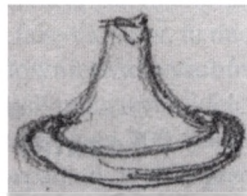
A

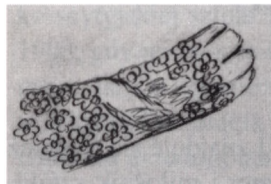
A

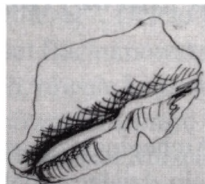
B

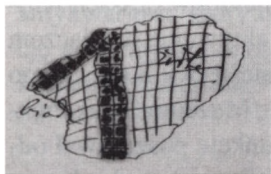
C

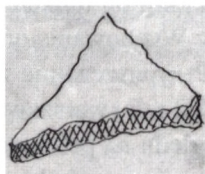
B

C

D

E

Naczynia szklane ze zbioru Justyniana Karnickiego, przekazane w 1887 r. przez żonę kolekcjonera (szkice z kart starego inwentarza)

Zabytki ofiarowane przez Justyniana Karnickiego w 1874 r. (szkice z kart starego inwentarza)

inwentarz kartkowy, nie wszystkie spośród wymienionych zabytków udało się w naszej kolekcji zidentyfikować.

Dwa przedmioty brązowe to niewielka aplika w kształcie męskiej główki⁵ oraz zakończenie uchwytu w kształcie baraniej główki⁶. Spośród pięciu naczyń, z darem Karnickiego łączyć można obecnie tylko jeden zabytek. Jest to niewielki italo-koryncki aryballos z lat ok. 625 p.n.e., znaleziony przypuszczalnie na Capri⁷.

Pozostałe zabytki z tej grupy łączy towarzysząca im informacja, wyraźnie wskazująca na ich pochodzenie z willi Hadriana w Tivoli (zachowana na kartach tzw. starego inwentarza kartkowego, nanoszona też na samych zabytkach)⁸. Płaskorzeź-

Autorka nie powołuje się jednak w tym przypadku wyjątkowo na żaden dokument archiwalny. Jak wynika z naszych obliczeń, zabytków ofiarowanych wówczas było dwanaście (nie tylko jeden fragment marmurowy, lecz trzy fragmenty). Zob. niżej.

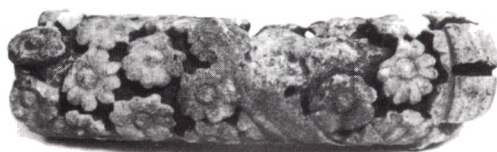
⁵ Nr inw. 172 (d. nr 1034), wys. 3,2 cm. Zob. *Katalog* 1976, s. 155 (nr 183).

⁶ Nr inw. 69 (d. nr 1035), dł. 4,2 cm, l w. n.e. Zob. *Katalog* 1976, s. 158 (nr 293).

⁷ Nr inw. 172 (d. nr nieznany), wys. 9,5 cm, średn. 5,5 cm. Ok. 625 p.n.e. Por. E. Papuci-Władyka, *Corinthian and Italo-Corinthian Pottery from the Polish Collections* („Prace Archeologiczne” 44), Warszawa-Kraków 1989, s. 62-63, tabl. XL (nr 122).

⁸ Nie można wykluczyć, jak sugerowano już wyżej, iż te właśnie drobne przedmioty mogły zostać zakupione lub zebrane w Tivoli przez samego Karnickiego w trakcie zwiedzania willi Hadriana.

ba terakotowa to fragment tzw. reliefu Campana ze sceną ukazującą walkę Greka z Amazonką⁹. Następny zabytek to „kostki mozaiki z żółtych, czarnych i białych kwadracików”¹⁰. Kolejne przedmioty to trzy fragmenty marmurowe¹¹. Spośród nich zidentyfikowany został tylko jeden zabytek: fragment taenii lub girlandy z białego marmuru, datowany na początkowe dziesięciolecie II wieku¹². Pozostałe dwa nie posiadają znacześniejszych cech charakterystycznych czy elementów dekoracji¹³.

Fragment girlandy. Nr inw. 603 (d. nr 1302 oraz 345).

Druga część zabytków z kolekcji Justyniana Karnickiego dotarła do zbiorów Gabinetu Archeologicznego UJ dopiero w roku 1887, a więc już po śmierci kolekcjonera. Wyraźnie stwierdzono to na kartach starego inwentarza: „Ze zbiorów śp. Justyniana Karnickiego, dar p. Senatorowej Karnickiej przez pośrednictwo hr. Konstantego Przezdzieckiego”¹⁴. Tym razem przekazano do naszej kolekcji już tylko trzy zabytki – rzymskie naczynia szklane o wyraźnie iryzującej powierzchni¹⁵. W pewny sposób zidentyfikować możemy jedynie talerz – pinaks, pochodzący przypuszczalnie z IV–V wieku¹⁶. Bliższe określenie pozostałych dwóch naczynek jest już jednak problematyczne, mimo szkiców zamieszczonych niegdyś na kartach inwentarzowych¹⁷.

Odnosić należy również, iż senatorowa Karnicka ofiarowała po śmierci męża do kolekcji Gabinetu Archeologicznego UJ także spory zespół zabytków wczesnośredniowiecznych, pochodzących z Lanckorony w dawnym powiecie Łucyń na Łotwie¹⁸.

⁹ Nr inw. 643 (d. nr 1331), wys. 13 cm, szer. 19 cm, I w. n.e. Zob. *Katalog 1976*, s. 141 (nr 261).

¹⁰ Dawny nr inwentarza w katalogu kartkowym: 1287. Wym. 13x11,2 cm. Nie uwzględniono w *Katalogu 1976*.

¹¹ Nie tylko jeden, jak wymienia C. Z. Gałczyńska (zob. przypis 4).

¹² Nr inw. 603 (dawny nr 1302 oraz 345). Zabytek nie został uwzględniony w *Katalogu 1976*. Zob. T. Mikocki et al., *Corpus Signorum Imperii Romani, Pologne III*, 2, Warszawa 1999, s. 57, nr 41 (tabl. 13:5).

¹³ Według danych starego inwentarza kartkowego są to: nr 1275, „kawałek marmuru w czerwone pręgi – napis: Tivoli villa Hadriana, dł. 0,238, szer. 0,123” oraz nr 1278, „kawałek szarego marmuru z jasnymi cętkami – napis: z Tivoli villa Hadriana, dł. 0,067, szer. 0,050”.

¹⁴ Stary inwentarz kartkowy, nry 8646–8648.

¹⁵ To charakterystyczne dla antycznych szkieł zjawisko zwróciło uwagę Józefa Łepkowskiego, który podejrzewając nieautentyczność zabytków, na specjalnie dopiętym arkusiku do karty nr 8646 odnotował wraz z datą (15.5.1887): „Na ułudę zakrawa ich zbyt śliczne patynowanie”.

¹⁶ Nr inw. 348, średn. 16 cm. W inwentarzu kartkowym (nr 8646) określony jako „mieciska szklanna rzymska”, bez wymiarów. Zob. *Katalog 1976*, s. 258 (nr 551).

¹⁷ W inwentarzu kartkowym nr 8647: „Spód szklanego naczynia rzymskiego”, bez wymiarów, oraz nr 8648: „Flaszeczka szklanna rzymska”, bez wymiarów.

¹⁸ Zob. B. Gedłowa, R. Essen, B. Szybowicz, *Kolekcja Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego* („Katalog archeologicznych zbiorów pozamuzealnych”, Zeszyt 2), Warszawa 1989, s. 289–291.